

HUKUK İZLEME RAPORU 2024

YÖNETİCİ ÖZETİ

Bu rapor
Hukuk İzleme Raporu
2024 başlıklı raporun
özet bir versiyonudur.
Raporun tamamı için
qr kodu okutunuz.

Proje Yürütücüsü: Ahmet Sait Öner

Editörler: Ahmet Sait Öner, Muhammed Göçgün, Talha Erdoğan

Yazarlar: Abdulkirim Yıldırım, Ali Emrah Bozbayındır, Muhammed Emre Tulay,
Nesibe Kurt Konca, Osman Sariaslan, Tahsin Furkan Çiçek, Taylan Barın, Yasin Söyler

Yayın Koordinatörü: Mehtap Nur Öksüz

Yayın Sekreteri & Veri Görselleştirme: Enes Kuru

Katkıda Bulunanlar: Neslinur Kayabaşı, Kadiriye Yıldız, Betül Alkan

Tasarım: iyicalismalar.tr

© İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı, İstanbul 2025

E-ISBN: 978-625-7684-46-0

DOI: <http://dx.doi.org/110.71174/air26>

Rapor Hakkında

2019

2024

İLKE Vakfı Toplumsal Düşünce ve Araştırmalar Merkezi (TODAM) tarafından bu yıl altıncısı hazırlanan Hukuk İzleme Raporu, Türk hukuk sisteminin yıllık panoramasını disiplinlerarası bir bakış açısıyla sunmayı amaçlamaktadır. Adaletin yalnızca yasa yapmakla değil, hukukun toplum üzerindeki etkisini ölçen ve dönüştüren bir sistemle tesis edilebileceği anlayışıyla hazırlanan bu raporlar; yürürlükteki hukuk normlarının adaletin gerçekleşmesine ne ölçüde hizmet ettiğini somut verilerle ortaya koymaktadır.

2020 yılından bu yana düzenli olarak yayımlanan bu çalışma, Türkiye’de hukuk sisteminin yıllar içindeki dönüşümünü istikrarlı biçimde izlemeye imkan tanımaktadır. Aynı zamanda hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü ilkeleri çerçevesinde sistemin güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koyan kalıcı bir referans kaynağı niteliği taşımaktadır.

Hukuk İzleme Raporu 2024’ün Kapsamı

İnsan Hakları

Ceza Yargısı

Hukuk Yargısı

İdari Yargı

Yargı Bürokrasisi ve Yüksek Yargı

Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri

Türkiye'de Hukuk Sisteminin Görünümü

Hukuk Sisteminin Temeli

Türk hukuk sistemi,
trafik yoğunluğu
giderek artan bir
otolya benzetilebilir.

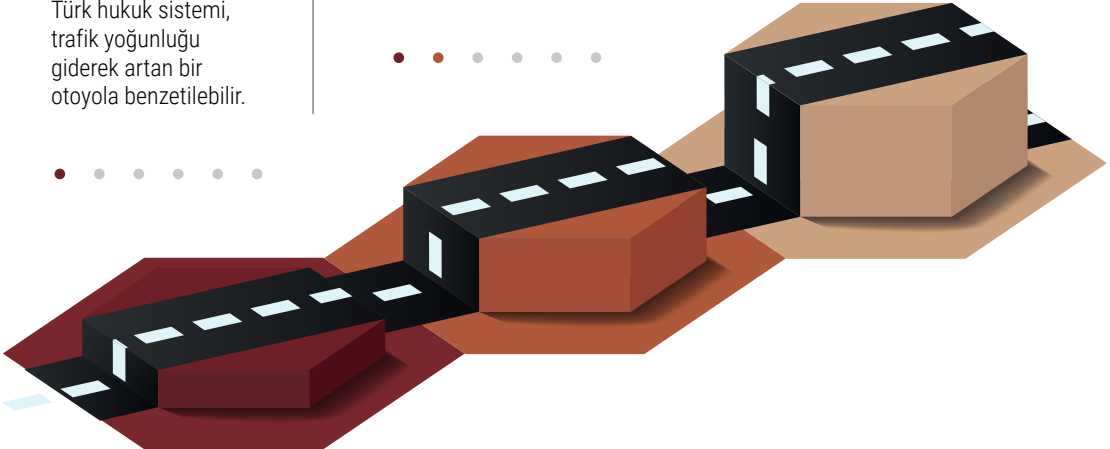
Yeni Şeritler: Kurumsal Genişleme ve Dijitalleşme

Artan ihtiyaçlara cevap vermek
amacıyla yeni mahkemeler
açılmış ve akıllı sistemler
(dijitalleşme, AUÇY) devreye
alınmış olmasına rağmen artan
araç sayısı (dava yükü) sistemi
zorlamaktadır.

Tıkanma Noktası: Adaletin Tesisi

Yapısal darboğazlar (adli
iş yükü ve kapasite
dengesizliği) nedeniyle
akış hızı (adaletin tesisi
ve makul sürede yargıla-
ma) istenen seviyeye
ulaşamamaktadır.

Trafiğin Artışı: Toplumsal Nedenler

Bu yoğunluk yalnızca yolun kapasitesiyle değil, trafiğe çıkan araçların sayısıyla da ilgilidir. Toplumsal ilişkilerde artan çatışma ve güvensizlik, bireylerin yargıya yönelme eğilimini artırmaktadır.

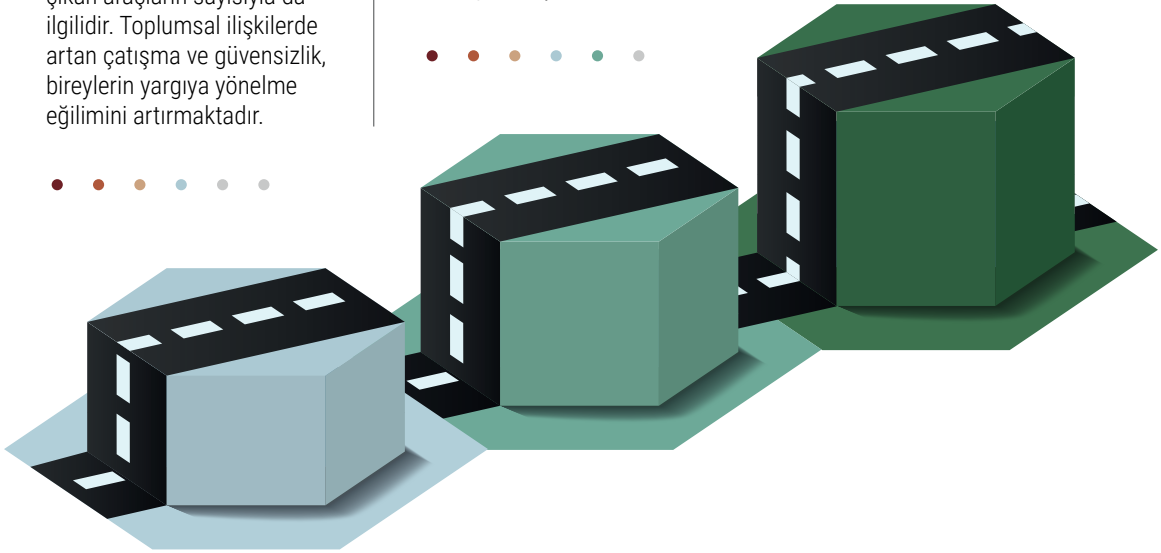
Trafiğin Artışı: Bilinç ve Eğitim Düzeyindeki Artış

Eğitim, ekonomik ve sosyal gelişmeyle birlikte yükselen bilinç düzeyi, hukuki yollara başvuru talebini çoğaltmaktadır. Artan farkındalık, bireylerin hak arama davranışını daha görünür ve yaygın hale getirmiştir.

Çözüm Yolu: Düzen ve Güven

Kalıcı çözüm, sadece yolu genişletmekte değil; trafiğe çıkışı düzenlemekte (önleyici adalet, eğitim), alternatif rotaları cazip hale getirmekte (AUÇY) ve güven kültürünü yeniden inşa etmekte yatmaktadır.

Türkiye’de Hukuk Sisteminin Görünümü

Türk hukuk sistemi, kökeni Osmanlı’nın son dönemine uzanan ve Cumhuriyet’in ilk yıllarında yoğunlaşan iktibas/resepsiyon süreciyle Batı Avrupa hukuk sistemlerinden uyarlanan kanunlar temelinde inşa edilmiştir. Kıta Avrupası modelini benimseyen bu yapı, kamu–özel hukuk ayrımı ve buna bağlı adli–idari yargı ikiliği üzerinden kurumsallaşmıştır. 2001–2011 yılları arasında gerçekleştirilen yeni kanunlaştırma hareketleri, normatif açıdan önemli bir birikim sağlamış olsa da hukuk sisteminin adaleti ne ölçüde tesis ettiği sorusu güncelliğini korumaktadır. 2024 yılı itibarıyla yeni ve sivil bir anayasa tartışmaları hukuk gündeminin merkezine yerleşmiş, bu süreç demokratik katılım açısından olumlu bir adım olarak değerlendirilmiştir. Ancak anayasal düzlemdeki bu reform beklentilerine karşın, uygulamada yargı sisteminin işleyişinde süreklilik arz eden yapısal sorunlar dikkat çekmektedir.

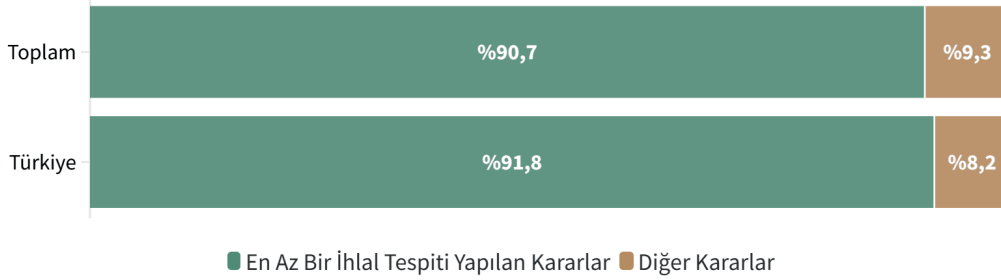
Hukuka yönelik toplumsal talebin artmasıyla birlikte yargı sistemi aşırı iş yüküyle karşı karşıya kalmıştır. Son on yılda hâkim ve savcı sayısındaki ciddi artışa rağmen yargı personeli başına düşen dosya sayısında kayda değer bir azalma sağlanamamıştır. Dava süreçlerinin uzunluğu, kararların gecikmesi ve makul sürede yargılanma hakkı ihlalleri, yargıya duyulan güveni zedeleyen temel unsurlar olmaya devam etmektedir. Bunun yanı sıra, yargılama kalitesi, meslek mensuplarının niteliği ve hukuk eğitiminin standardı konusundaki sorunlar da sistemin verimliliğini sınırlamaktadır. Özellikle Hukuk Mesleklerine Giriş Sınavı’nda düşük başarı oranları “hukukçu işsizler” olgusunu görünür kılmış, yüksek yargı organlarının demokratik hesap verebilirliğe kapalı yapısı ise yargının etkinliği üzerine yerleşik kabullerin yeniden düşünülmesini gerekli hale getirmiştir. Bu tablo, Türkiye’de hukuk sisteminin yapısal dönüşüm ihtiyacını açık biçimde ortaya koymaktadır. Adaletin etkinliğini artıracak, yargı süreçlerini hızlandıracak ve toplumsal güveni yeniden tesis edecek bütüncül bir reform sürecinin gerekliliğine işaret etmektedir.

İnsan Hakları: Temel Haklar ve Hukukun Üstünlüğü

2024 yılı, insan hakları açısından küresel çapta Gazze’de süregiden vahşetin gölgesinde geçmiş ve uluslararası hukukun meşruiyetine olan güveni zedelemiştir. Türkiye özelinde ise yargının dijitalleşmesi ve AYM bireysel başvuru mekanizmasının işlerliğini koruması olumlu gelişmeler olarak öne çıkarken, ifade özgürlüğü, toplantı hakkı ve göçmen hakları gibi temel alanlarda yapısal sorunlar devam etmektedir. Makul sürede yargılanma hakkı ihlallerine ilişkin başvuruların AYM tarafından Keser Altıntaş kararıyla filtrelenmesi, Mahkeme’nin esaslı başvurulara odaklanabilmesi açısından önemli bir adım olmuştur.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) nezdinde Türkiye aleyhine derdest başvuru sayısında %7,7’lik bir düşüş kaydedilmiş, ancak Türkiye hâlâ en çok başvuru yapılan ülkelerden biri olmaya devam etmektedir.

AİHM'e Yapılan Derdest Başvuru Sayısı

Kaynak: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İstatistikleri

Kamu Denetçiliği Kurumu'na (KDK) yapılan şikayet başvuruları ise 2024'te %23,6 oranında düşmüş, ancak yüksek orandaki incelenemezlik kararları rehberlik ve bilinçlendirme ihtiyacına işaret etmektedir. Göç politikaları bağlamında ise güvenlik odaklı uygulamaların, kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı ve insan onuru kriterleri çerçevesinde dengelenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Aksi takdirde, Geri Gönderme Merkezleri'ndeki bazı uygulamaların insan onuruna aykırı sonuçlar doğurabileceği belirtilmiştir.

Ceza Yargısı

Türk ceza adalet sisteminde, mahkemelerin iş yükünün fazlalığı ve bunun doğal sonucu olan uzun yargılama süreleri en önemli sorunların başında gelmektedir. Ceza mahkemelerine gelen dosya sayısı son on yılda her yıl artış göstererek neredeyse 4 milyona ulaşmıştır. Asliye ceza mahkemeleri, tüm dosyaların büyük çoğunluğunu gördüğü için ciddi bir yığılma yaşamaktadır. Bu yoğunluk, dosya sayısının yalnızca yaklaşık %60'ının yıllık olarak karara bağlanabilmesine ve dolayısıyla muhakemenin uzamasına neden olmaktadır. Savcılıklar nezdinde ise 2024 yılında savcı başına düşen dosya sayısı 1.703 olup, dosya bitirme süresi 2015'teki 109 günden 154 güne çıkmıştır.

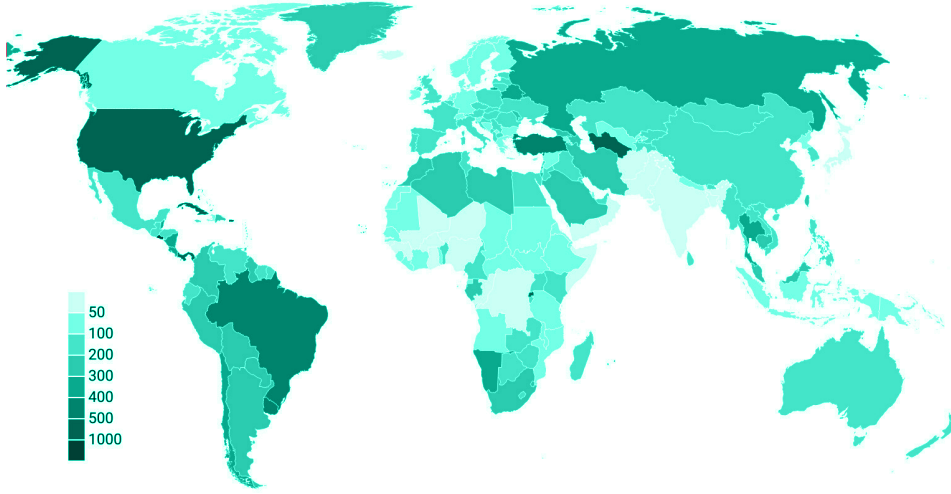
Sistemin en büyük yapısal sorunlarından biri Ceza İnfaz Kurumları nüfusedir. Türkiye, 100 bin kişi başına düşen 488 kişiyle Avrupa Konseyi ülkeleri arasında en yüksek cezaevi nüfus oranına sahiptir.

Dosya Bitirme Süresinin Değişimi

Kaynak: T.C. Adalet Bakanlığı, Adalet İstatistikleri

Yüz Bin Kişi Başına Düşen Ceza İnfaz Kurumundaki Hükümlü Sayısı (2024)

Kaynak: World Prison Brief

Bu sorunun çözümü için kriminolojik ön kapı (suçun önlenmesi) ve arka kapı (infaz düzenlemeleri) uygulamalarının geliştirilmesi önerilmektedir. Suça sürüklenen çocuklar meselesi ise sadece ceza miktarının veya infaz sisteminin değiştirilmesiyle değil, aile içi şiddet, sosyoekonomik koşullar, eğitim ve madde bağımlılığı gibi temel sosyal ve iktisadi faktörlerin çözülmesiyle kalıcı bir çözüme kavuşturulabilir.

Suç Kaydı Dağılımı (2024)

Hırsızlık

334.041

Konut
Dokunulmazlığını
İhlal

117.574

Uyuşturucu Madde
Bulundurma/
Kullanma

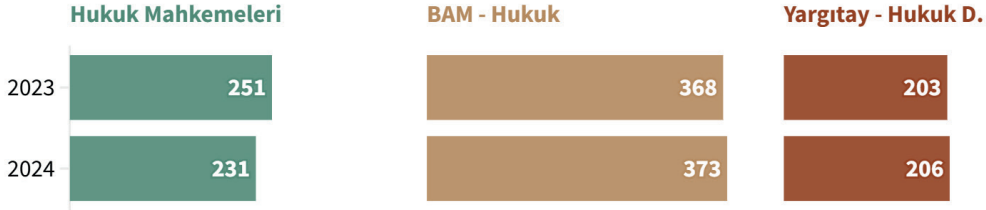
97.794

Kaynak: Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri, 2024

Hukuk Yargısı

Hukuk yargısı, 2024 yılında genel olarak olumlu bir ivme yakalamıştır; ilk derece hukuk mahkemelerinde ortalama görülme süresi 251 günden 231 güne düşmüş ve temizlenme oranı %99,5'e yükselmiştir. Bu iyileşme, Türkiye genelinde kurulan yeni asliye hukuk mahkemelerinin ve yargıda dijitalleşmenin yüksek düzeyde kullanılmasının etkisiyle gerçekleşmiştir. Ancak Türkiye, kişi başına düşen yargı bütçesi ve adli yardım bütçesi açısından Avrupa ortalamasının gerisinde kalmaktadır.

Hukuk Mahkemeleri Ortalama Görölme Gün Süresi

Kaynak: T.C. Adalet Bakanlığı, Adalet İstatistikleri

En belirgin sorun ise kira uyuşmazlıklarından kaynaklanan dava hacmindeki dramatik artıştır. Kira artışındaki %25 sınırı ve ekonomik dalgalanmalar gibi normatif düzenlemeler nedeniyle Sulh Hukuk Mahkemelerinin iş yükü yoğunlaşmış ve kiralananın tahliyesine ilişkin dava sayısı 2024'te 127.676'ya ulaşarak rekor kırmıştır.

Kiralananın Tahliyesine İlişkin Dava Sayısındaki Değişim

Kaynak: T.C. Adalet Bakanlığı, Adalet İstatistikleri

Aile mahkemelerinde ise boşanma dava sayılarında artış gözlenmiş (674.399 dosya), bu durum önleyici adalet mekanizmalarının ve evlilik öncesi/sırasında danışmanlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması ihtiyacını gündeme getirmiştir. Ticaret mahkemelerinde iflas yerine konkordato başvurularının keskin bir artışla (3.497 dosya) yükselmesi, şirketlerin yeniden yapılandırma araçlarını iflasa tercih ettiğini göstermektedir.

İdari Yargı

Türk idari yargı sistemi, 2015 yılından bu yana sürekli bir dosya artışı eğilimi göstermektedir. 2024 yılında idare mahkemelerinde açılan dava sayısı 2015'e göre %91 oranında artarak 351.305'e ulaşmış, toplam dosya sayısı ise 662.580'e çıkmıştır. Bu artış, idari faaliyetlerin çeşitlenmesi, hak arama bilincinin yükselmesi ve deprem/göç gibi dönemsel olaylarla ilişkilendirilmektedir. Dosya sayısındaki bu artışa karşın, idari hakim sayısında paralel bir artış yaşanmamış, bu da hakim başına düşen dosya sayısını 2024'te 510'a yükseltmiştir.

Ortalama Dosya Görülme Süresi

İdare Mahkemesi

175 gün

Vergi Mahkemesi

139 gün

Bölge İdare Mahkemesi

136 gün

Kaynak: T.C. Adalet Bakanlığı, Adalet İstatistikleri

Dosyaların ortalama karara bağlanma süresi idare mahkemelerinde 175 gün, bölge idare mahkemelerinde ise 136 gündür. Bu süreler, idari yargının yazıllık ve dosya üzerinden inceleme gibi hızlandırıcı özelliklerine rağmen halen uzun kabul edilmektedir. Bu sorunun çözümünde hakim sayısının artırılması ve yargılama sürelerini kısaltacak önlemler alınması (duruşma taleplerinin hakimın takdirine bırakılması, tebligat sürelerinin kısaltılması gibi) gerekmektedir. Ayrıca, idari uyuşmazlıkların çözümünde alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin (AUÇY) geliştirilmesi, mahkemelerin iş yükünü azaltmada önemli bir potansiyel taşımaktadır.

Yargı Bürokrasisi ve Yüksek Yargı

Yargısal işleyişin idari ve mali boyutlarına bakıldığında, 2024'te Adalet Bakanlığı bütçesi rakamsal bazda ciddi bir artış göstererek 198,7 milyar TL'ye yükselmiştir. Hakim ve savcı sayılarında yaşanan iyileşmeye rağmen artan dava yükü nedeniyle hakim ve savcı başına düşen dosya sayılarında da artış gözlenmiştir. 2024'te hakim başına 835, savcı başına 1.580 dosya düşmüştür.

Hakim ve Savcı Sayılarındaki Değişim

Savcı Sayısı

2023 7.589

2024 7.760

Hakim Sayısı

2023 16.406

2024 17.061

Kaynak: T.C. Adalet Bakanlığı, Faaliyet Raporu 2024

Yüksek yargının en önemli gündem maddelerinden birini Anayasa Mahkemesi (AYM) oluşturmaktadır. AYM, bireysel başvuru mekanizmasında 2024 yılında 73.667 yeni başvuru almıştır. Mahkeme tarafından tespit edilen hak ihlallerinin büyük çoğunluğunu, yargının yapısal bir sorunu olduğunu gösteren adil yargılanma hakkı güvencelerine aykırılıklar oluşturmaktadır. Ayrıca, 2023 yılında Yargıtay ile yaşanan "kararların bağlayıcılığı" tartışması, iki yüksek yargı mercii arasında yetki konusunda anayasadan kaynaklanan bir anlaşmazlığa işaret etmiştir.

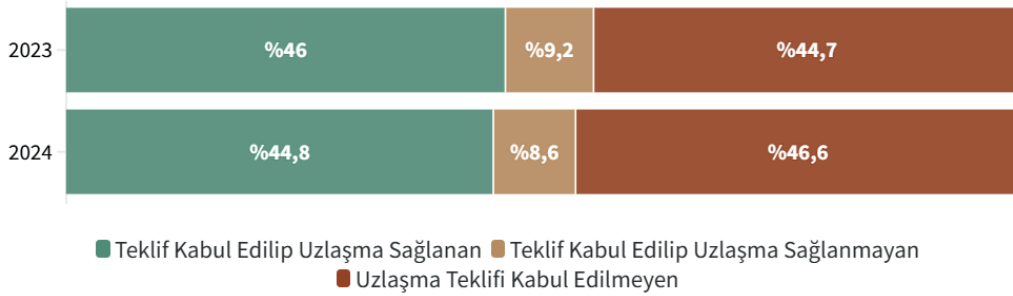
Operasyonel verimlilik açısından ise Yargıtay ve Danıştay, özellikle dosya terakümü riskiyle karşı karşıyadır. Bu riskin somut göstergeleri olarak, Yargıtay ceza dairelerinin dosyaları karara bağlama ortalama

süresi 2024'te 721 güne uzamıştır. Benzer şekilde, Danıştay'da ortalama görülme süresi 413 güne çıkmış ve AYM'nin (istinaf kararlarına ilişkin) iptal kararı sonrasında iş yükünün daha da artması beklenmektedir. Yargı bürokrasisi ve yüksek yargıya ilişkin temel tartışma, yargının demokratik hesap verebilirliği meselesidir; zira hiçbir yüksek mahkeme, ifa ettiği yargısal hizmetlerin etkinliği ve kalitesinden ötürü demokratik hesap verebilirliğe açık değildir.

Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri

AUÇY, mahkemelerin iş yükünü azaltmanın yanı sıra, taraflara daha hızlı, esnek ve çözüm odaklı süreçler sunarak adalet sisteminde önemli bir rol üstlenmiştir. Uzlaştırma (ceza yargısında) kurumu, 2024'te en yüksek dosya sayısına (622.607) ulaşmış; uzlaşma teklifini kabul edenler arasındaki başarı oranı %84'e yakın olsa da toplam dosya bazında uzlaşma oranı %37,5 seviyesinde kalmıştır. Kurumun etkinliğini artırmak için kapsamının revize edilmesi ve kolluk/savcılık tarafından taraflara ön bilgilendirme ve teşvik yapılması gerekmektedir.

Uzlaşmacıya Tevdi Edilen Dosyaların Durumu

Kaynak: T.C. Adalet Bakanlığı, Adalet İstatistikleri

Arbuluculuk, 2024 yılında 1.746.747 başvuru ile adalet sisteminin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. İş uyuşmazlıklarında anlaşma oranı istikrarlı ve yüksek seyrederken, ticari uyuşmazlıklarda ve tüketici uyuşmazlıklarında ekonomik koşullar ve uyuşmazlıkların karmaşıklığı nedeniyle başarı oranında düşüş yaşanmıştır.

Uyuşmazlıklarda Anlaşma Oranları

Kaynak: T.C. Adalet Bakanlığı, Adalet İstatistikleri

Sigorta Tahkim Komisyonu, özellikle trafik sigortası uyuşmazlıklarının çözümünde etkili olmuş ve 2019-2024 yılları arasında yaklaşık %409'luk bir büyümeye kaydetmiştir. Ayrıca, arabuluculuk ve tahkimi birleştiren hibrit yöntem olan Med-Arb'ın hukuki düzenlemeyle güvence altına alınması önerilmektedir.

TEMEL BULGULAR

Yüksek mahkemeler ve derece mahkemelerinin sundukları yargısal hizmetlerin denetimi ve demokratik hesap verilebilirliği açısından mesafe kat edilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, yargı bürokrasisi ve yargısal işleyişin etkinliğinin artması için yargısal fonksiyonun ifasından kaynaklı sorumluluk alanına ilişkin yapısal, köklü ve yeni bir açılım gerçekleştirilmelidir.

Hukuk devletinin gereği olarak devlet ile vatandaşlar arasında kurulması gereken güven ilişkisinin sac ayaklarından birini yargıya güven teşkil etmektedir. Ancak, vatandaşlarının kanun koyucuya, idareye ve yargıya güven duyduğu bir devletin hukuk devleti olabileceği göz önünde bulundurulduğunda, yargıya güven meselesi kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, makul sürede yargılanma hakkı ihlalleri ile adil yargılanma hakkının ihlaline yönelik kararlar ciddi bir problem oluşturmaya devam etmektedir.

Yargılama süreçlerinin gelişimi ve iyileştirilmesi için mahkeme kapasitesinin artırılması, mesleki uzmanlaşmanın sağlanması, dijitalleşme ve kesintisiz yargı protokollerinin hazırlanması öncelikli gündemler olarak tespit edilmiştir. Bu öncelikler, ihtiyaç duyulan alanlarda mahkeme sayısının artırılmasını, görev ve yetki tartışmalarının kanun yolu aşamasına taşınmasının engellenmesini ve hakim/savcılarının mesleki gelişiminde uzmanlık esasına uygun hareket edilmesini içermektedir. Ayrıca bilirkişilik kurumunun kalite ve performansının artırılması, elektronik tebligat uygulamasının yaygınlaştırılması ve olağanüstü hallere uygun kesintisiz yargı/hibrit çalışma protokollerinin hazırlanması da iyileştirme hedefleri arasındadır.

Anayasa Mahkemesi'ne (AYM) yapılan bireysel başvurularda görülen aşırı yoğunluk, temel hak arama süreçlerine dair yapısal bir güven sorunu olduğunu göstermektedir. Kurumsallaşmış ve öngörülebilir bir hak koruma mekanizması hedefinin gerçekleştirilebilmesi için hukuk sisteminin yapısal ve kronik sorunlarından kaynaklanan uyuşmazlıkların Mahkemenin iş yükünü artırmasının mümkün olduğunca önüne geçilmelidir. AYM'nin 2023 yılında makul sürede yargılanma hakkı ihlallerine yönelik Keser Altıntaş kararıyla uyguladığı filtreleme, bu yükü azaltmaya yönelik önemli bir adımdır.

Hakim, savcı ve adli tıp uzmanları dahil olmak üzere yargı personeli sayısındaki nicel yetersizlik ve iş yükü dağılımındaki dengesizlik, adil ve makul sürede yargılanma hakkının tesisini zorlaştırmaktadır. Hakim başına düşen dosya sayısının 2024 yılında 835'e, savcı başına düşen dosya sayısının ise 1.580'e yükselmesi, artan dava yükünün mevcut insan kaynağının kapasitesini aştığını göstermektedir.

Cezaevi nüfusunun azaltılması, sosyoekonomik koşullar ile suç işleme eğilimi ilişkisi-nin tespiti için farklı uzmanlıklardan yararlanılması gereken acil bir sorundur. Türkiye'nin OECD ülkeleri arasında en yüksek cezaevi nüfus oranlarından birine sahip olması, adil ve kamuoyu vicdanını tatmin edecek ceza infaz uygulamalarının belirlenmesi zorunluluğunu ortaya koymaktadır.

Suça sürüklenen çocuklar meselesi, hukuki sorunlara çözüm arayışında ekonomi ve sosyoloji disiplinlerinden daha fazla yararlanmaya duyulan ihtiyacı gösteren çarpıcı bir örnektir. Çocukların suç işlemesine sebep olan aile içi şiddet, sosyoekonomik koşullar, eğitim sistemi, sosyal medya ve madde bağımlılığı gibi başat faktörlerin etrafıca ele alınması gerekmektedir.

Özel hukuk alanındaki yasal düzenlemelerin, sonrasında ortaya çıkacak hukuki uyuşmazlıklara etkisinin hesap edilmesi kritik önem taşımaktadır. Kira uyuşmazlıkları örneğinde görüldüğü gibi, ekonomik istikrarsızlık dönemlerinde yapılan özensiz normatif müdahaleler, toplumsal sorunları derinleştiren ve sulh hukuk mahkemelerinin iş yükünde belirgin bir yoğunluğa yol açan sonuçlar üretebilmektedir.

Hukuk yargılamasının kronik sorun alanları arasında gösterilen boşanma davaları ve öncesinde, önleyici adalet modellerine ihtiyaç duyulmaktadır. Önleyici adalet modelleri, evlilik öncesi ve sırasında danışmanlık hizmetleri sunulması, aile içi iletişimin güçlendirilmesi ve olası sorunların erken aşamada çözülmesi yönünde geniş bir uygulama alanı sunarak uyuşmazlıkların azaltılmasına katkı sağlamaktadır.

İdari yargıdaki hakim istihdamı ihtiyacının karşılanamaması, dosyaların ortalama görülme sürelerini uzatan temel bir faktördür. Sayısal veriler dosya yükündeki artışı gösterirken, derinde yatan sorunların aşılması için idari hakimlerin niteliğinin artırılması ve performans denetiminin etkinleştirilmesi gerekmektedir.

Alternatif uyuşmazlık çözüm mekanizmaları (AUÇY) yargıdan yük alarak adalete erişimin hızlı, tatmin edici ve ekonomik şekilde gerçekleşmesine katkı sunmaktadır. Arabuluculuğun daha sistematik ve kurumsal hale gelecek şekilde geliştirilmesi, hukuk sisteminin adeta kara deliği halini alan mahkemelerin iş yükü probleminin çözümüne belirli ölçüde katkı sunacaktır.

ÖNERİLER

Artan dava yükü ve dosya sayısı karşısında hakim ve savcı sayısının nitelik de gözetilerek yeterli sayıya ulaştırılması değerlendirilebilir. Hakim ve savcı sayısının artırılması, yargı süreçlerinin hızlanmasına ve kararların daha sağlıklı bir şekilde alınmasına katkı sağlayabilecektir.

Anayasa Mahkemesi'ne (AYM) yönelen aşırı başvuru eğilimini azaltmanın ön koşulu yargıya güvenin kurumsal düzeyde pekiştirilmesidir. Dosyaların yargının tüm istasyonlarını dolaşma serencamı durdurulmalı; bu da ancak yargının her kademesine güvenin hakim olduğu hukuksal bir iklimi tesis etmekle mümkün olabilir.

Yüksek yargı mercilerinin artan iş yükü için kurumsal ve mevzuat temelli çözümler üretilmelidir. İhtihatlarda istikrarın sağlandığı bir ortamda, Danıştay ve Yargıtay için temyiz izni gibi hukuki müesseseler mevzuatımıza alınarak acil çözümler üretilmesi düşünülmelidir.

Cezaların infazında yeni çözümler getirilmelidir. Cezaevi nüfusunun azaltılmasına yönelik kriminoloji tabiriyle ön kapı (front door) ve arka kapı (back door) uygulamalarının geliştirilmesi, toplumda infial uyandıran suçlar ile diğer adi suçlar arasında ayırım yapılması yoluyla infaz kurumlarındaki yoğunluğu azaltacaktır.

Suçta sürüklenen çocuklara yönelik, 15-18 yaş grubunda verilecek cezalarda indirim sistemi yeniden değerlendirilmelidir. Bu hususta, indirim oranının takdiri hale getirilmesi veya en azından belli katalog suçlarla sınırlı olarak gündeme getirilmesi, suç örgütlerinin bu yaş grubunu kullanmasının önüne geçilmesi için değerlendirilmelidir.

Özel hukuk alanında önleyici adalet mimarisi güçlendirilmelidir. Boşanma davaları gibi sürekli artan ve öngörülebilir uyuşmazlıklarda aile danışmanlığı ve arabuluculuk gibi yöntemlerin etkinliğinin artırılması, dava açılmadan önce çözüm olasılığını yükseltmelidir.

Arabuluculuğun daha sistematik ve kurumsal hale gelecek şekilde geliştirilmesi, özel hukuk uyuşmazlıklarının yargı dışı yollarla çözülmesinin yaygınlaşmasını sağlamalıdır. Bu durum, mahkemelerin iş yükü probleminin çözümüne katkı sunarak adalete erişimi hızlandıracaktır.

İdari yargıda kabul edilen ivedi yargılama sürelerine işlerlik kazandıracak yaptırım mekanizmaları getirilmelidir. Bu mekanizmalar, idari yargıda ivedi yargılama usulünden beklenen hızın sağlanmasına ve adil yargılanma hakkının tesisine imkan sağlayacaktır.

İdari yargıda duruşma talepleri, ilk derece yargılamasında da hakimin takdirine bırakılmalıdır. Böylece sadece gerekli olduğu durumlarda duruşma usulüne başvurularak, davaların gereksiz yere uzamasının önüne geçilecektir.

Med-Arb (Arbuluculuk-Tahkim) yönteminin hukuki düzenlemeye kavuşturulması gerekir. Bu hibrit modelde, gizlilik ve tarafsızlık ilkeleri ile uygulama usulleri Türk hukukunda açıkça düzenlenerek yöntemin yaygınlaşması sağlanmalı ve muhtemel problemlerin önüne geçilmelidir.

Hukuk eğitiminin niteliği artırılmalıdır ve Hukuk Mesleklerine Giriş Sınavı (HMGS) yeniden yapılandırılmalıdır. HMGS ezbere dayalı olmaktan çıkarılarak uygulama becerisini ölçen formata dönüştürülmeli; lisans programları analitik düşünme ve uygulama yeterliğini dengeli biçimde geliştirmelidir.

Hukuk, ülkenin gündeminde her zaman kendine yer bulan, toplumun bütün kesimlerini ilgilendiren ve yaşamın her alanında etkisini hissettiren bir alan olarak varlığını sürdürüyor. Hukukta yaşanan gelişmeler, reformlar, tartışmalar ve kurumsal düzenlemeler toplumsal, iktisadi ve siyasi dönüşümlerin en görünür yansımalarını taşıyor. Bu çerçevede hazırlanan Hukuk İzleme Raporu 2024, Türkiye’de hukuk sisteminin yıllık panoramasını disiplinlerarası bir bakışla sunuyor. Hukukun toplumsal, siyasal ve iktisadi boyutlarını bir arada ele alarak, adalet sisteminin güncel sorunlarını görünür kılıyor ve çözüm odaklı bir değerlendirme zemini oluşturuyor.

Toplumsal Düşünce ve Araştırmalar Merkezi (TODAM) tarafından hazırlanan bu rapor, hukuk sisteminin yapısal işleyişini, temel hak ve özgürlüklerin korunma düzeyini ve adaletin kurumsal kapasitesini veriye dayalı biçimde analiz ediyor. Yargı bürokrasisinden yüksek yargı organlarına, insan haklarından ceza ve hukuk yargısına, idari yargıdan alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine kadar geniş bir alanı kapsayan rapor, adli istatistikler ve güncel gelişmeler üzerinden hukuk alanının genel görünümünü ortaya koyuyor. Beş yıldır düzenli olarak yayımlanan bu rapor, hukukun toplumsal işlevini görünür kılmayı, güncel tartışmalara ışık tutmayı ve Türkiye’de hukuk gündemine dair kalıcı bir hafıza oluşturmayı amaçlıyor.

📍 Aziz Mahmut Hüdayi Mh. Türbe Kapısı Sk. No:13 Üsküdar / İst.

🌐 ilke.org.tr

☎ +90 216 532 63 70

@ bilgi@ilke.org.tr

📄 ilkevakfi